

פרשת היי שרה שבע ברכות

לפני שבני משפחתה של רבקה שלחו אותה אל בית אברהם, בירכו אותה. חז"ל ראו ברכה זו כמקור לברכת חתנים:

"ומניין לברכת התנים מן התורה? שנאמר: 'ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחתנו את היי לאלפי רבבה ויירש זרעך את שער שנאיו' (בראשית כ"ד, ט)."¹ (מסכת כלה פ"א ה"א)

בחז"ל ישנם לפחות עוד שני מקורות נוספים לברכת חתנים. להלן נראה שכל אחד מהמקורות מגלה לנו פן נוסף במשמעות אותה נותנת ברכת החתנים לחיי הנישואין.

משמעות אישית

מהפסוק שנזכר לעיל, יש ללמוד מסר פסיכולוגי וחברתי מעניין:

בני המשפחה של רבקה בירכו אותה בלשון: **"ויירש זרעך את שער שנאיו"**. בדומה לכך, אף אברהם התברך לאחר העקידה על ידי ה', ובעקבותיו אף יצחק:

"כי ברך אברהם את זרעך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים ויירש זרעך את שער איביו" (בראשית כ"ב, יז)

כיוון שהברכות נגזרות בדרך כלל מתוך אופיו ותכונותיו של האדם, הדמיון בברכות מצביע על דמיון באופי ובתכונות. כמובן, אין הכרח שבני הזוג יהיו דומים זה לזה בכול, אך נדרשת לכל הפחות התאמה בסיסית באופי ובשאיפות.

כהשלמה ללימוד על ברכת חתנים מרבקה, אומרים חז"ל:

"ומניין שאפילו אלמנה צריכה ברכה? שנאמר... 'ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים... יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרהל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל ועשה היל באפרתה...'² (רות ד', יא)."³ (מסכת כלה רבתי פ"א ה"ג)

נראה שלא בכדי ראו חז"ל את ברכת העם והזקנים לבועז ורות כהשלמה ללימוד מרבקה. כשם שאצל יצחק ורבקה אנו רואים דמיון בין החתן והכלה, כך גם אצל בועז ורות. הכתוב מתאר את בועז כ**"איש גבור חיל"** (רות ב', א); ובוועז מתאר את רות **"אשת חיל אה"** (רות ג', יא). בהתאם לתיאורים אלו, מברכים אותם זקני העיר:

”...יתן ה' את האשה הנאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל ועשה חיל באפרתה...” (רות ד', יא)

אף בשבע הברכות עצמן מתברך הזוג הצעיר באופן דומה, ששמחתם תהיה כשמחת אדם וחוה שהיו כמעט זהים, שהרי באו מאותו מקור:

”אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו, והתקין לו ממנו בגין עדי עד... שמה תשמה רעים האהובים, כשמהך יצירך בגו עדו מקדם.”

משמעות אוניברסלית

המדרש מציע מקור אחר לברכת חתנים - מעשי ה' בבריאת העולם:

”אמר רבי אבהו: נטל הקב”ה כוס של ברכה וברכו... אמר רבי שמלאי: מצינו שהקב”ה מברך חתנים... מניין? ויברך אתם א-להים” (בראשית א', כח).” (בראשית רבה ח', יג)

להלן הפסוק במלואו:

”וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱ-לֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱ-לֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ וּרְדוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיַּי הַרְמִישׁוֹת עַל הָאָרֶץ”

מדובר כאן על ייעוד אוניברסלי וכללי - השייך לכל בני האדם - יישוב העולם ופיתוחו. משמעות הלימוד מכאן היא, שהקמת המשפחה היא חלק מהגשמת ייעוד זה. מרכיב זה מופיע בשבע הברכות בברכת ”שהכל ברא לכבודו” ובברכות ”יוצר האדם”.

משמעות לאומית

המקור האחרון לברכת חתנים מובא בגמרא:

”תנא: מנין לברכת החתנים בעשרה?... רבי אבהו אמר: מהכא: 'במקהלות ברכו א-להים ה' ממוקור ישראל' (תהילים ס"ח, כז).” (כתובות ז ע"ב)

המזמור ממנו מובא הפסוק מתאר את הכרת ה' על ידי כל העמים:

”מִמְלֻכוֹת הָאָרֶץ שִׁירוּ לַאֲ-לֹהִים זַמְרוּ אֶ-דְבֵי קְלָה” (פסוק לג)

מלכות ה' היא דווקא מירושלים כשישראל שוכנים בה:

”נִזְרָא אֱ-לֹהִים מִמִּקְדָּשֵׁיךָ אֶ-ל יִשְׂרָאֵל הוּא נָתַן עֵז וְתַעֲצֹמוֹת לְעַם בְּרוּךְ אֱ-לֹהִים” (פסוק לה)

לימוד ברכת חתנים ממזמור זה מדגיש את המשמעות ההיסטורית והלאומית של הנישואין: הקמת המשפחה היא חלק מבניין עם ישראל. כך גם אומרת הגמרא במקום אחר:

"הנהגה מסעודת התן ו... משמהו מה שכרו?... רב נחמן בר יצחק אמר: כאילו בנה אהת
מוחורבות ירושלים." (ברכות ו ע"ב)

בשבע הברכות אכן מברכים את הזוג ברוח זו:

"ישמע בערי יהודה ובהוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול התן וקול בלה"

דהיינו בזכות הזוג הצעיר - תתקיימנה נבואות ירמיהו על שיבת עם ישראל לארצו:

"...עוד ישמע... בערי יהודה ובהוצות ירושלים... קול ששון וקול שמחה קול התן וקול בלה
קול אמרים הודו את ה' צ-באות כי טוב ה' כי לעולם חסדו מבאים תודה בית ה' כי אשיב
את שבות הארץ בבראשנה אמר ה'" (ירמיהו ל"ג, י-יא)

לסיכום, שלושת מדרשי חז"ל על המקורות של ברכת חתנים במקרא אינם בגדר חזרה
חסרת משמעות, אלא הם באים ללמד את החתן והכלה מסרים שונים ביום הנישואין.